

Vergaderjaar 2005–2006

28 867

Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen)

Nr. 8

VERSLAG VAN EEN SCHRIFTELIJK OVERLEG

Vastgesteld 25 oktober 2005

Binnen de vaste commissie voor Justitie¹ hebben enkele fracties de behoefte over de brief van de minister van Justitie van 27 november 2003 (28 867, nr. 6) betreffende de aanpassing wettelijke gemeenschap van goederen enkele vragen en opmerkingen aan de minister voor te leggen. De minister heeft deze vragen beantwoord bij brief van 24 oktober 2005. Vragen en antwoorden, voorzien van inleiding, zijn hierna afgedrukt.

De voorzitter van de commissie,
De Pater-van der Meer

Adjunct-griffier van de commissie,
Van Bommel

¹ Samenstelling:

Leden: Van de Camp (CDA), De Vries (PvdA), Van Heemst (PvdA), Vos (GL), Rouvoet (CU), Vacature (algemeen), De Wit (SP), Albayrak (PvdA), Luchtenveld (VVD), Wilders (Groep Wilders), Weekers (VVD), De Pater-van der Meer (CDA), voorzitter, Çörüz (CDA), Verbeet (PvdA), ondervoorzitter, Wolfsen (PvdA), De Vries (CDA), Van Haersma Buma (CDA), Eerdmans (LPF), Van Vroonhoven-Kok (CDA), Varela (LPF), Van Fessem (CDA), Straub (PvdA), Nawijn (Groep Nawijn), Van der Laan (D66), Visser (VVD), Azough (GL), Van Egerschot (VVD), Vacature (SP).

Plv. leden: Jonker (CDA), Dijsselbloem (PvdA), Timmer (PvdA), Halsema (GL), Van der Staaij (SGP), Kalsbeek (PvdA), Van Velzen (SP), Tjon-A-Ten (PvdA), Van Baalen (VVD), Blok (VVD), Hirsi Ali (VVD), Aasted Madsen-van Stiphout (CDA), Jager (CDA), Van Heteren (PvdA), Arib (PvdA), Buijs (CDA), Sterk (CDA), Kraneveldt (LPF), Joldersma (CDA), Van As (LPF), Ormel (CDA), Van Dijken (PvdA), Lambrechts (D66), Van Schijndel (VVD), Karimi (GL), Örgü (VVD), Vergeer (SP).

Inleiding

In januari 2004 zijn vanuit uw Kamer nadere vragen gesteld over het wetsvoorstel. Voorts is over het wetsvoorstel discussie ontstaan in de juridische literatuur. Deze vragen, alsmede de zojuist bedoelde literatuur, hebben de regering grond gegeven de inhoud van het wetsvoorstel nog eens te overdenken. Veel van de tegen het wetsvoorstel in de literatuur geuite bezwaren zijn niet (overwegend) van principiële aard. Het gaat vooral om praktische bedenkingen die in veel gevallen zijn terug te voeren op de verwachting dat het wetsvoorstel zonder nadere aanpassingen zou leiden tot onnodige complexiteit, onduidelijkheden en extra procedures. De regering is tot de conclusie gekomen dat door aanpassingen op een aantal onderdelen vereenvoudiging in het wetsvoorstel kan worden bereikt. Daartoe wordt, tegelijk met deze antwoorden op de vragen vanuit uw Kamer, een tweede nota van wijziging aan de Kamer aangeboden. In de toelichting op de nota van wijziging wordt in algemene zin ingegaan op de tegen het wetsvoorstel aangevoerde bedenkingen en aangegeven op welke wijze het wetsvoorstel naar aanleiding daarvan wordt aangepast. Tevens wordt daarin ingegaan op enkele aspecten van de gemeenschap van goederen in verband met levensverzekeringen en op de rechterlijke toetsing van staande huwelijk gemaakte of gewijzigde huwelijkse voorwaarden. Voorgesteld wordt deze rechterlijke toetsing af te schaffen. In het navolgende wordt ingegaan op de vanuit uw Kamer gestelde vragen en worden deze, onder verwijzing naar hetgeen in de toelichting op de nota van wijziging is geschreven, van antwoorden voorzien. Verwijzingen naar bestaande of voorgestelde wetsartikelen betreffen, tenzij anders blijkt, artikelen van Boek 1 van het Burgerlijk Wetboek.

Vragen en opmerkingen van de leden van de fracties

Algemeen

De leden van de PvdA-fractie hebben in het verslag van het wetsvoorstel tot Wijziging van de titels 6, 7 en 8 van boek 1 van het Burgerlijk Wetboek (28 867, nr. 5) reeds te kennen gegeven dat zij met instemming hebben kennisgenomen van het onderhavige wetsvoorstel.

Voorlichting

De leden van de PvdA-fractie hebben in het verslag van het onderhavige wetsvoorstel gepleit voor een uitgebreide voorlichting met betrekking tot het huwelijksvermogensrecht voor huwelijkskandidaten. Deze leden zijn verheugd dat de minister dit voorstel een «goede suggestie» noemt. Zij hopen dat de minister, in ieder geval met ingang van de inwerkingtreding, maar liever nog voorafgaand aan de inwerkingtreding van de wijziging de voorlichting van start zal laten gaan. Ook uit de bijdragen van de deskundigen in het themanummer rond de algemene gemeenschap van goederen in het Weekblad voor Privaatrecht, Notariaat en Registratie (WPNR) (nummer: 6545) blijkt dat deze materie erg complex is. Deze leden maken daaruit op dat duidelijke voorlichting essentieel is.

De keuze voor een beperkte(re) gemeenschap van goederen

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de minister het probleem van de administratie niet ziet als een onoverkomelijk probleem, omdat in de praktijk dit probleem nagenoeg niet speelt. Volgens de deskundigen kunnen er wel degelijk problemen ontstaan, omdat echtgenoten meestal geen administratie (kasboekje) bijhouden. Het probleem doet zich bijvoorbeeld voor bij zaaksvervanging. Hoe heeft de zaaksvervanging in de respectieve vermogens plaatsgevonden? Welke vermogensstromen hebben tussen de drie vermogens gevloeid? Is de minister van mening dat dergelijke vragen bij scheiding geen onoverkomelijke problemen zullen opleveren? Wat is de opinie van de minister afgaande op de diverse inbrengen van de deskundigen als het gaat om het voeren van een administratie?

De Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG) wijst op een misslag in de nota naar aanleiding van het verslag. De minister verwijst naar artikel 708 Wetboek van Burgerlijke Rechtsvordering (Rv) waarin het conservatoir beslag is geregeld en artikel 456 Rv waarin executoriale beslag is geregeld. De KBvG vraagt of het voor de andere echtgenoot mogelijk is zich volledig aan verhaal te onttrekken door het voeren van de in die artikelen gevoerde procedure. Volgens de KBvG kan de echtgenoot enkel indien hij andere zaken aanwijst aan verhaal «ontsnappen» of ingeval het een privé-zaak betreft een actie conform artikel 456 Rv een executiegeschil opwerpen. Kan de minister ingaan op deze vraag en stellingen van de KBvG?

Artikelsgewijs

De leden van de PvdA-fractie merken op dat artikel 94 lid 2 sub a gaat over erfopvolging. Moet hieronder tevens worden verstaan verkrijging op grond van een legaat of last, zo vragen deze leden.

De deskundigen hebben veel kritiek op het schrappen van artikel 1:126 BW. Dit brengt met zich dat echtgenoten geen aanspraak kunnen maken op het kapitaal dat de partner heeft opgebouwd in een onderneming. Er wordt gewezen op het artikel 1:141 lid 4 BW waarin de echtgenoot door

middel van een verrekenstelsel betreffende inkomsten aanspraak kan maken op inkomsten (uit arbeid) van ondernemers, groot aandeelhouders enzovoort voor zover dit in het maatschappelijke verkeer als redelijk wordt beschouwd. Deelt de minister de mening van Prof. Van Mourik dat een dergelijk artikel in het nieuwe stelsel niet mag ontbreken?

Eenzelfde opmerking zou gemaakt kunnen worden met betrekking tot de vruchten van bijvoorbeeld aandelen en andere inkomsten uit onderneming voor de echtgenoot.

Is de minister van mening dat voor een dergelijk vermogensopbouw tijdens het huwelijk een bepaalde vorm van correctie op billijkheidsgronden zou moeten plaatsvinden? Voor welke (andere) vormen van vermogensopbouw zou de minister een billijkheidscorrectie met betrekking tot de andere echtgenoot redelijk achten, zo vragen de leden van de PvdA-fractie.

Vragen en opmerkingen van de leden van de VVD-fractie

Algemeen

De leden van de VVD-fractie hebben met belangstelling kennisgenomen van de nota naar aanleiding van het verslag. Zij danken de minister voor de beantwoording van de vele vragen welke in het schriftelijke verslag aan de orde zijn gekomen. De beantwoording geeft nog wel aanleiding tot het stellen nadere vragen en het maken van opmerkingen. De auteurs en de artikelen waaraan wordt gerefereerd, zijn opgenomen in het thema-nummer WPNR 6545.

De minister geeft aan dat veel mensen positief reageren op het voorgestelde huwelijksregime. Uit de NIPO-enquête blijkt echter dat een meerderheid van de ondervraagden positief gestemd is over het huidige huwelijksregime. Wat is daarover het oordeel van de minister, zo vragen de leden van de VVD-fractie.

Koude uitsluiting

De minister stelt dat hij het een positieve ontwikkeling vindt als in het merendeel van de huwelijken niet wordt gekozen voor huwelijkse voorwaarden. De leden van de VVD-fractie menen dat het niet aan de minister is om een voorkeur voor een van beide regimes uit te spreken, maar dat die keuzevrijheid geheel bij de burger behoort te liggen. De wet biedt immers beide mogelijkheden. Echter, nu de minister kennelijk toch een voorkeur heeft, wijzen deze leden erop dat het voorgestelde nieuwe regime dan, zeker op termijn, contraproductief kan werken vanuit de door de minister geformuleerde doelstelling. Immers, als in de rechtspraak zal blijken dat de burger op hoge kosten wordt gejaagd en veel extra administratieve verplichtingen zal ervaren bij het nieuwe regime, dan zal deze terecht niet gaan kiezen voor het maken van huwelijkse voorwaarden bij de aanvang van het huwelijk of geregistreerd partnerschap. Kan de minister zijn standpunt toelichten?

De keuze voor een beperkte(re) gemeenschap van goederen De leden van de VVD-fractie zijn niet overtuigd door de beantwoording van hun vraag of het voorgestelde regime niet tot meer juridisering en procedures leidt. Het gaat er niet om, dat wie ruzie zoekt, altijd wel een stok vindt om mee te slaan, zoals de minister antwoordt in de nota naar aanleiding van het verslag, maar om de vrees van deze leden dat de aard van het regime dat wordt voorgesteld haast automatisch leidt tot veel extra discussie over omvang en aard van vermogensbestanddelen, daar waar in de praktijk de administratie daarover van gehuwde partners zonder huwelijkse voor-

waarden nagenoeg ontbreekt of althans gebrekkig is. Dit moet dus haast wel automatisch leiden tot veel discussie, uitzoekwerk achteraf en naar oordeel van deze leden tot vele juridische procedures. Deze leden lichten daarbij toe dat huwelijken natuurlijk niet alleen door echtscheiding worden ontbonden, maar ook eindigen door het overlijden van een der huwelijkspartners. Ook in die situatie zullen er tenminste drie vermogens moeten worden onderscheiden in het voorgestelde regime, namelijk het privé-vermogen van de man, het privé-vermogen van de vrouw en het gemeenschapsvermogen. Bovendien zal er, indien de partners voorafgaand aan het huwelijk een samenlevingsgemeenschap hebben gevormd ook dit gemeenschappelijke vermogen in stand blijven. Deze leden vrezen derhalve niet alleen bij echtscheiding, maar ook bij de activiteiten van notarissen in het kader van erfenissen en nalatenschappen veel extra werkzaamheden.

Deelt de minister de zorg van de leden van de VVD-fractie dat bij een gebrekkige administratie van de echtelieden het achteraf bewijzen van de omvang van de vermogens en de mutaties daarin in de loop der jaren, uiterst moeilijk zal zijn, maar bovendien niet fraudebestendig zal blijken? Het kan immers fiscaal voordeel opleveren indien achteraf door echtelieden wordt verklaard dat een bepaald vermogensbestanddeel aan het ene of het andere vermogen toebehoort of heeft toebehoord. Gaarne vernemen deze leden hoe de minister dit risico in schat.

Een vergelijkbare vraag doet zich voor indien bijvoorbeeld na echtscheiding een der partners een bijstandsuitkering aanvraagt. De gemeentelijke sociale dienst zal dan ook een vermogenstoets moeten uitvoeren, waarbij het uiterst ongelukkig is als over het vermogen van de aanvrager nog allerlei discussies over procedures aanhangig zijn. Dit geldt mutatis mutandis ook ingeval een uitkering wordt verstrekt en de gemeentelijke sociale dienst verhaalsmogelijkheden op de andere partners wil effectueren. Ook bij een voormalige echtgenoot die voor een huurwoning huursubsidie wil aanvragen zal een vermogenstoets noodzakelijk zijn, met vergelijkbare problemen. Kortom, zo vragen de leden van de VVD-fractie, hoe groot acht de minister de kans dat de schatkist wordt benadeeld door de complexiteit van het voorgestelde nieuwe regime. Hoe kijkt de minister aan tegen problemen met betrekking tot de bewijslast in de hier geschetste gevallen. Voor zover de minister zou menen dat de bewijslast hier vooral bij de betreffende burger ligt en niet bij de overheid, vragen deze leden hoe dit uitgangspunt zich verhoudt tot het hoofdlijnenakkoord, waarin juist een forse reductie van de administratieve lasten uitgangspunt is. In hoeverre is er een toets geweest in het kader van ACTAL? Zij wijzen erop dat onder de vermogensbestanddelen ook een eenmanszaak aan de orde kan zijn. Bovendien zal in een flink aantal gevallen bij echtscheiding de ene partner moeilijk toegang hebben tot gegevens die zich in de woning van de voormalige andere partner bevinden. Is hier de kans niet levensgroot van complexe juridische procedures over en weer aanwezig, zo vragen deze leden.

In de nota naar aanleiding van het verslag geeft de minister suggesties voor de praktijk. De leden van de VVD-fractie vrezen echter dat deze suggesties in de praktijk zeer moeilijk uit te voeren zullen zijn. Bij de verdeling van een beslag conform het bepaalde in artikel 478 Rv zal bij een meervoudig beslag (in de praktijk is dat het meest voorkomende beslag) iedere schuldeiser kenbaar moeten maken of zijn schuld een privé-schuld is en vervolgens zal bij de verdeling de helft van het voor die schuldeiser ingehouden bedrag theoretisch moeten worden teruggegeven.

In de praktijk gebeurt dat niet en zal het geld wel naar gemeenschaps-schuldeisers gaan. Heeft de minister overwogen hoeveel rekenproblemen

een dergelijke benadering oplevert en als hij van mening is dat dit geen probleem is, is hij dan bereid een rekenvoorbeeld te geven waarin meerdere schuldeisers zijn verwerkt die vorderingen op beide echtelieden hebben, zowel in privé als gemeenschappelijk? Deze leden verzoeken in de beantwoording mede te betrekken: zakelijke schulden die zijn ontstaan in een eenmanszaak die bij het sluiten van het huwelijk al bestond (op naam van bijvoorbeeld de man) en waarin schuldeisers ageren van voor en na het huwelijk. Deze leden wijzen daarbij ook op het artikel van Prof. Vegter (met name noot 3 op pagina 645).

De vraag van de leden van de VVD-fractie wordt vooral geïnspireerd door de mogelijke verwarring die in de praktijk kan ontstaan over het begrip gemeenschapsschuldeiser. In de visie van deze leden zijn dit alle schuldeisers die staande het huwelijk een vordering op een van de echtelieden hebben gekregen die niet strikt aan een van de echtelieden is toe te rekenen op grond van artikel 94 leden 2 en 3.

Bij de leden van de VVD-fractie blijft de vraag waarom de minister in de nota naar aanleiding van het verslag verwijst naar artikel 708 Rv. Deze bepaling is immers de conservatoire variant van artikel 435 Rv dat de situatie regelt van de crediteur die zich op een zaak wil verhalen van iemand die geen schuldenaar is. Is het voor de andere echtgenoot mogelijk zich volledig aan verhaal te onttrekken door het voeren van de in die artikelen gevoerde procedure? De echtgenoot kan immers toch enkel indien hij andere zaken aanwijst aan verhaal «ontsnappen» of ingeval het een privé-zaak betreft een actie conform artikel 456 Rv executiegeschil op te werpen.

Is de minister bereid voor de kleine geschillen de drempel van artikel 456 Rv te verlagen en te bepalen dat in zaken tot € 5 000 een dergelijk geschil tot de bevoegdheid van de sector kanton behoort of is de minister van mening dat artikel 93 Rv sub b die ruimte al biedt, zo vragen deze leden.

Advisering

De leden van de VVD-fractie zijn verrast dat de minister vasthoudt aan zijn opvatting dat overleg met de KBvG niet nodig was en is. Naar de mening van deze leden heeft dit ontwerp grote maatschappelijke implicaties. De KBvG is een organisatie die zich niet enkel bezighoudt met vragen van uitvoering, maar heeft net als de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) en de Nederlandse Orde van Advocaten (NOvA) veel zicht op de dagelijkse praktijk, niet alleen in uitvoering maar ook in het voeren van procedures waarbij (onder meer) aansprakelijkheden van echtelieden in het geding zijn. Kan de minister toelichten waarom er zelfs geen brief aan de KBvG van af kon terwijl er zoveel tijd is besteed aan het consulteren van allerlei andere organisaties (zoals complete ringvergaderingen bij de KNB). Deze leden hebben begrepen dat de KBvG vaak een zeer praktische inbreng heeft bij wetgeving en dat die inbreng bijdraagt aan verbetering van de wetgevingskwaliteit.

Artikelsgewijs

Heeft een verwijzing door een echtgenoot naar voor verhaal vatbare zaken van de andere echtgenoot tot gevolg dat een crediteur geen beslag (meer) mag leggen of een dergelijk beslag moet opheffen? Een dergelijke benadering zou voor de praktijk ongewenste beperkingen opleveren. Andere verhaalsobjecten kunnen een lege dop blijken te zijn, vooral als andere schuldeisers zich ook op die zaken willen verhalen. Met beslaglegging is ook weer de nodige tijd gemoeid. Deze vraag klemt des te meer omdat er onder de nieuwe regel, zoals door Van der Burght c.s. in het themanummer WPNR 6545 werd gesteld, feitelijk drie vermogens ontstaan en door het opheffen van de hoofdelijkheid van 1:102 BW

verhaal naar de andere echtgenoot wordt afgesneden. Het mogelijke argument dat het huidige artikel 1:96 BW een vergelijkbare regel kent, snijdt daarom naar de mening van de leden van de VVD-fractie onvoldoende hout. Onder nieuw recht ontstaat het probleem pas ten volle omdat de inbreng ten huwelijk buiten de gemeenschap zal blijven en er voor het eerst bij een aanzienlijke groep personen met een privévermogen van aanzienlijke omvang kan ontstaan.

In het themanummer WPNR 6545 en in de Kamerstukken is er op gewezen dat de echtelieden een privé-vermogen meebrengen in het huwelijk en dat dat vermogen door testaire en andere verkrijgingen verder kan aanwassen. Eventuele stortingen vanuit dat vermogen naar de gemeenschap kunnen weer worden teruggevorderd (naast alle andere voordelingen tussen de echtelieden). Ziet de minister niet het risico dat schuldenaren een tenuitvoerlegging zullen proberen te frustreren door een vordering «tot restitutie»; een dergelijke vordering hoeft immers niet pas tijdens een scheiding te worden ingesteld? Kan de minister bij zijn beantwoording ook de opmerkingen van Prof. Vegter betrekken op pagina 646–647 over de corrigerende werking van de vergoedingsrechten, zo vragen de leden van de VVD-fractie.

Naar de mening van de leden van de VVD-fractie zullen veel crediteuren zich tegen de nieuwe regels proberen in te dekken, als zij dat al niet deden, door hoofdelijke aansprakelijkheid van de echtelieden te bedingen. In dit verband wijzen deze leden er op dat veel crediteuren op grond van een verbintenis uit de wet ageren en die kunnen geen hoofdelijkheid bedingen. Zij hebben daarbij vooral slachtoffers van een onrechtmatige daad of zorgverzekeraars die nominale premies van ziekenfondsen invorderen in gedachten. Is de minister bereid die schuldeisers een betere rechtsbescherming te bieden in hun verhaal op de echtelieden na ontbinding? Zij kunnen namelijk bijna nooit een beroep doen op rechtsregels die hoofdelijke aansprakelijkheid mogelijk maken. In dat verband wijzen de leden er op dat artikel 1:85 BW enkel hoofdelijkheid toestaat voor aangegane verbintenissen. Bij een eventueel regres van een minderjarige op zijn ouders overeenkomstig artikel 7:447 BW (de ouders zijn immers niet aansprakelijk) zou hoofdelijkheid op zijn plaats zijn. Verzet tegen de verdeling is een theoretische mogelijkheid die niet voor een «kleine» schuldeiser is weggelegd.

Overig

Volgens de leden van de VVD-fractie legt vooral het artikel van Van der Burght c.s. de vinger op een aantal zere wonden in de praktijk, daarbij doelen deze leden vooral op § 7.1 van hun artikel waarin de schrijvers wijzen op het versneld leeglopen van de huwelijksgoederengemeenschap praktijk door de noodzaak voor privé-schulden voor een tweemaal zo hoog bedrag te executeren. Deelt de minister die mening?

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

Algemeen

Ook na kennisneming van de nota naar aanleiding van het verslag blijven de leden van de SGP-fractie grote moeite houden met de keuze van de regering om de algehele gemeenschap van goederen door een wettelijk stelsel van beperkte gemeenschap te vervangen. De wijziging van het standpunt van de regering op dit punt in het aanhangige voorstel ten opzichte van het conceptwetsvoorstel overtuigt hen nog steeds niet. Vergelijking van de argumenten in de memorie van toelichting bij het conceptwetsvoorstel met die in de memorie van toelichting bij het inge-

diende wetsvoorstel, doet het vermoeden rijzen dat het verschil uitsluitend bestaat in de conclusies die de regering heeft getrokken uit de NIPO-enquête.

Deze leden willen graag vernemen wat volgens bedoelde enquête de (meerderheids)opvatting is van gehuwden en niet-gehuwden (inclusief samenwoners) ten aanzien van de vraag of vóór en tijdens het huwelijk verworven vermogen wel of niet gemeenschappelijk eigendom dienen te zijn van de echtgenoten.

Deze leden vragen de minister nader aan te geven hoe – zoals de regering lijkt te doen – uit de resultaten van het onderzoek de conclusie kan worden getrokken dat bij de wijze waarop in vermogensrechtelijk opzicht tegen het huwelijk wordt aangekeken, goed past dat alleen hetgeen door beider inspanning tijdens huwelijk wordt verkregen aan beiden toekomt. Zij verbinden hieraan de vraag of de conclusies van de onderzoekers niet veeleer toch een keuze voor het in het conceptwetsvoorstel gepresenteerde stelsel zouden moeten leiden, omdat het in dat voorstel gehanteerde uitgangspunt meer recht doet aan de wijze waarop in vermogensrechtelijk opzicht tegen het huwelijk wordt aangekeken.

Een belangrijk nadeel van het in het voorliggende wetsvoorstel gepresenteerde stelsel achten deze leden dat bij het aangaan van het huwelijk onderscheid gemaakt zal moeten worden tussen drie vermogens en dat dus geadministreerd zal moeten worden welk vermogen als privé-vermogen aanwezig is en dat een dergelijke administratie tijdens het huwelijk zal moeten worden voortgezet. Dit gegeven brengt deze leden op de vraag of de minister verwacht dat zulk een administratie in de praktijk ook zal plaatsvinden, gelet op de ervaringen die zijn opgedaan bij het Amsterdams verrekenbeding.

Uit het voorliggende voorstel is deze leden niet geheel duidelijk geworden of met betrekking tot de besteding van het voorhuwelijks vermogen een vergoedingsplicht geldt indien dit is gebruikt ten gunste van het vermogen van de gemeenschap of voor het vermogen van de andere echtgenoot. Zij denken hierbij bijvoorbeeld aan de voldoening van schulden van de gemeenschap, zoals (periodieke) aflossingen van geldleningen, uit voorhuwelijks vermogen of omgekeerd. Zij vragen, ervan uitgaande dat ook in die gevallen een vergoedingsplicht geldt, of dit niet tot ingewikkelde berekeningen zal kunnen leiden. Moet aangenomen worden dat voor dergelijke vergoedingsvorderingen op dezelfde wijze berekeningen zullen moeten worden gemaakt als de berekeningen die de rechtspraak heeft aangegeven voor de verrekeningsvordering ter afhandeling van het niet uitgevoerd (periodiek) verrekenbeding? Indien zulks het geval mocht blijken te zijn, achten deze leden ook dit element een ernstig nadeel van de in het wetsvoorstel gemaakte keuze.

De voorzitter van de commissie,
De Pater-van der Meer

Adjunct-griffier van de commissie,
Van Bommel

Antwoorden van de minister

Vragen en opmerkingen van de leden van de PvdA-fractie

Algemeen

Het verheugt mij dat de leden van de fractie van de PvdA na de beantwoording van het verslag over dit wetsvoorstel hun instemming met dit wetsvoorstel bevestigen. Naar ik hoop zullen de in de tweede nota van wijziging vervatte wijzigingen van het wetsvoorstel eveneens op instemming van deze leden kunnen rekenen.

Voorlichting

Met de voorlichting over deze wetswijziging zal uiterlijk op het tijdstip van inwerkingtreding van de wet aangevangen worden. Ook nu de voorgestelde regeling in een aantal opzichten is vereenvoudigd, blijft adequate voorlichting van belang.

De keuze voor een beperkte(re) gemeenschap van goederen

De leden van de PvdA-fractie merken op dat de regering de omstandigheid dat de meeste echtgenoten geen administratie zullen bijhouden niet als een onoverkomelijk probleem ziet, omdat in de praktijk dit probleem nagenoeg niet speelt. Ook de leden van de SGP-fractie vragen hier opnieuw naar. Ik mag er op wijzen dat de door de leden van de PvdA-fractie gegeven samenvatting van de beantwoording van vragen op dit punt in de nota naar aanleiding van het verslag (blz. 4, 6, 10 en 11) wel wat kort is. Ik ben mij er zeker van bewust dat de voorgestelde beperkingen van de omvang van de gemeenschap met zich meebrengen dat het privé houden van vermogens afzonderlijke administratie vergt, mede gelet op de zaaksvervanging. Ik ben mij er ook van bewust dat echtgenoten dat vaak niet zullen doen. De praktijk bij het Amsterdams verrekenbeding stemt niet tot optimisme ten aanzien van het bijhouden van een administratie door echtgenoten. Daarmee is dan ook rekening gehouden door opneming van artikel 94, zevende (voorheen achtste) lid. Echtgenoten hebben het zelf in de hand ervoor te zorgen dat privé-vermogen ook inderdaad privé blijft door bijvoorbeeld effecten of geld op aparte rekeningen te zetten (die niet op beider naam staan) en door ook overigens een administratie bij te houden. Doen zij dat niet en kunnen zij in hun onderlinge verhouding bij geschil niet aantonen dat bepaald vermogen aan hen privé toekomt, dan wordt ervan uitgegaan dat het vermogen gemeenschappelijk is. De verantwoordelijkheid voor de administratie van privé-vermogen, ook in geval van zaaksvervanging, wordt met andere woorden gelegd bij de echtgenoten zelf. Overigens zullen moeilijkheden ook worden beperkt door de wijziging in de tweede nota van wijziging dat aanbreng ten huwelijk niet langer buiten de wettelijke gemeenschap van goederen valt.

De eigen verantwoordelijkheid van de echtgenoten voor het voeren van een administratie werkt uiteraard niet ten nadele van derden. Laat een schuldeiser beslag leggen op goederen waarvan hij mag veronderstellen dat het gemeenschapsgoederen betreft voor een schuld van een der echtgenoten en maakt de echtgenoot-niet-schuldenaar tegen een dergelijk beslag bezwaar, omdat het gelegd zou zijn op een privé-goed van hem, dan behoort deze echtgenoot daarvan de bewijslast te dragen. Zulks is tot uitdrukking gebracht in het nieuwe artikel 96, vijfde lid. In het algemeen is immers, zoals ook is uiteengezet in de nota naar aanleiding van het verslag, alleen de echtgenoot zelf, in het bijzonder als het gaat om niet-

registergoederen en rechten aan toonder, in staat aan te tonen dat het gaat om privé-vermogen.

Het bovenstaande is een helder en overzichtelijk systeem, waarin de verantwoordelijkheid van de echtgenoten voor hun vermogensbeheer ten opzichte van de huidige situatie vergroot wordt zonder dat dit evenwel tot nadelige gevolgen behoeft te leiden ten opzichte van de huidige situatie. In feite wordt de vrijheid van de echtgenoten in het basis-huwelijks-goederenregime vergroot. Zij behoeven daarvan geen gebruik te maken. Doen zij dat niet, dan komt de toekomstige situatie vrijwel neer op hetgeen thans geldt.

De leden van de PvdA-fractie wijzen op opmerkingen van de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (KBvG). Ook de leden van de VVD-fractie wijzen hierop. Deze organisatie vraagt of het voor de andere echtgenoot mogelijk is zich volledig aan verhaal te onttrekken door het voeren van de in de artikelen 435 en 708 Rv bedoelde procedure. De KBvG wijst erop dat een echtgenoot op wiens privé-goederen beslag is gelegd voor een schuld van de andere echtgenoot enkel aan verhaal kan ontsnappen, indien hij andere zaken aanwijst die tot verhaal kunnen dienen dan wel een actie overeenkomstig artikel 456 Rv instelt. Graag ga ik op deze vraag in. Gedoeld wordt op de passage op blz. 11 van de nota naar aanleiding van het verslag.

Een schuld waarvoor beide echtgenoten voor het geheel (hoofdelijk) aansprakelijk zijn, kan verhaald worden op de goederen van ieder der echtgenoten en op de goederen der gemeenschap. De aanwijzing van andere goederen dan wel verzet tegen executoriale verkoop van een goed speelt hierbij niet. Beide echtgenoten zijn immers voor het geheel aansprakelijk. Huishoudschulden als bedoeld in artikel 85 zijn bijvoorbeeld schulden waarvoor beide echtgenoten voor het geheel aansprakelijk zijn.

Indien slechts één der echtgenoten aansprakelijk is voor een schuld, dan kan deze schuld verhaald worden op de privé-goederen van deze echtgenoot of op de gemeenschap. Als voor deze schuld verhaal gezocht wordt op goederen van de gemeenschap, heeft de andere echtgenoot ingevolge artikel 96, tweede lid, de bevoegdheid om eigen goederen van de echtgenoot-schuldenaar aan te wijzen die voldoende verhaal bieden. Deze bepaling stemt overeen met het thans geldende artikel 96, eerste lid. Vaak zal een schuldeiser niet weten of een goed dat hij wil uitwinnen voor zijn vordering een gemeenschapsgoed is dan wel een privé-goed. Dat weten vooral de echtgenoten. Er mag dan ook vanuit gegaan worden dat een gelegd beslag gehandhaafd kan worden, zolang de niet-aansprakelijke echtgenoot geen privé-goederen van de andere echtgenoot heeft aangewezen die voldoende verhaal bieden. Wordt op die grond opheffing van het beslag gevorderd, dan zal beoordeeld moeten worden of deze goederen inderdaad voldoende verhaal kunnen bieden. Verder kan de voorzieningenrechter in plaats van opheffing van het beslag ook opschorting van de executie gelasten totdat duidelijkheid bestaat over de vraag in hoeverre de beslaglegger uit de aangewezen goederen kan worden bevredigd.

Zou voor een privé-schuld van de ene echtgenoot verhaal gezocht worden op het privé-vermogen van de andere echtgenoot, niet-schuldenaar, dan kan laatstgenoemde langs de weg van een procedure ingevolge artikel 456 Rv (of in kort geding ingevolge artikel 438 Rv) executoriale verkoop voorkomen. Met de KBvG ben ik derhalve van oordeel dat de artikelen 708 en 435 Rv, die betrekking hebben op beslag dat strekt tot verhaal op een goed dat aan een ander dan de schuldenaar toebehoort, hier geen rol spelen.

Artikelsgewijs

De leden van deze fractie vragen of in artikel 94, tweede lid, onder a, niet slechts van erfopvolging moet worden gesproken, maar ook van verkrijging op grond van een legaat of last. Een vergelijkbare suggestie doet Van Mourik in zijn artikel in WPNR 6545 (blz. 640). Hij suggereert om te spreken van een verkrijging krachtens erfrecht. Dat is echter een te ruime omschrijving, omdat daaronder ook valt de onder artikel 94, tweede lid, onder c, bedoelde categorie van uitgezonderde gevallen. Het gaat hier in het bijzonder om de betekenis van de begrippen erfopvolging en making. Makingen in de zin van Boek 4 zijn erfstellingen en legaten. Erfopvolging kan behalve door middel van een making ook plaatsvinden bij versterf. Om de overlap tussen de termen «erfopvolging» en «making» te vermijden, is bij de tweede nota van wijziging aan het begrip erfopvolging toegevoegd «bij versterf». Voorts is de uitzondering onder c van artikel 94, tweede lid, uitgebreid, zodat bijvoorbeeld ook de verkrijgingen krachtens legitieme portie of een som ineens op grond van artikel 4:35 of 4:36 uitgezonderd zijn van de gemeenschap van goederen. Hetzelfde geldt voor hetgeen verkregen wordt ingevolge een – op grond van hun strekking van werking bij dode wel als quasi-legaat omschreven – verblijvingsbeding of omzetting van een natuurlijke verbintenis als bedoeld in artikel 4:126, tweede lid, onder a en c. Vervolgens vragen de leden van de fractie van de PvdA mij in te gaan op de problematiek van enerzijds de goederen en schulden die behoren tot een bedrijf van een der echtgenoten dat niet in de gemeenschap van goederen valt en anderzijds van het niet op eigen naam door een echtgenoot uitgeoefende bedrijf, waarin die echtgenoot bij machte is te bepalen wat er met de winst van het bedrijf gebeurt. In die gevallen kan de winst in het bedrijf gelaten worden of kan dat – bij een niet op eigen naam uitgeoefend bedrijf – door de echtgenoot die in overwegende mate zeggenschap heeft in het bedrijf, bepaald worden. Dat betekent dat de andere echtgenoot niet deelt in de winst van het bedrijf die tijdens huwelijk is ontstaan, vaak mede door de arbeid van de echtgenoot die het bedrijf uitoefent. Zowel door Van Mourik (WPNR 6545, blz. 640–641) als door Verstappen (WPNR 6545, blz. 634) wordt het gesignaleerde probleem vooral in verband gebracht met voorhuwelijks ondernemingsvermogen. De voorgestelde regeling van de gemeenschap van goederen veronderstelt dat datgene wat tijdens het huwelijk verkregen wordt, zeker als dat door de arbeidsinspanningen van een van beide of beide echtgenoten tezamen verkregen wordt, in beginsel tot het gemeenschapsvermogen gaat behoren. Als een ten huwelijk aangebrachte onderneming als een geheel van goederen en schulden buiten de gemeenschap blijft, kan geoordeeld worden dat niet-uitgekeerde ondernemingswinsten tot dat geheel van goederen blijven behoren. Maar als een of beide echtgenoten in die onderneming werkzaam zijn, is het onbillijk als die winsten in hun onderlinge verhouding buiten beschouwing zouden blijven. Nu in de tweede nota van wijziging voorhuwelijks vermogen evenals thans zal blijven behoren tot de wettelijke gemeenschap van goederen, meen ik vooralsnog dat een specifieke wettelijke regeling achterwege kan blijven. Een regeling zou slechts van belang zijn voor gevallen waarin een onderneming door schenking of erfrecht wordt verkregen en dan buiten de gemeenschap blijft. Die situatie kan zich ook onder huidig recht voordoen, zonder dat zij tot op heden in de praktijk aanleiding lijkt te hebben gegeven tot belangrijke problemen.

Algemeen

De leden van de VVD-fractie verwijzen naar de NIPO-enquête en vragen het oordeel van de regering daarover. De regering hecht niet een te grote waarde aan de uitkomsten van de NIPO-enquête. Grote lijn van deze enquête was immers dat de Nederlandse bevolking weliswaar op de hoogte is van de inhoud van het huidige hoofdstelsel, maar daaruit niet de passende consequenties trekt. Zoals in de nota naar aanleiding van het verslag (blz. 3) is opgemerkt, redeneert men naar zichzelf toe. Goederen worden immers door zowel gehuwden als samenwonenden als alleenstaanden vaker als gemeenschappelijk beschouwd dan schulden. Toen de beslissing tot het houden van een dergelijke enquête werd genomen, werd verondersteld dat de Nederlandse bevolking zich meer gelegen zou laten liggen aan het vermogensregime dat binnen huwelijk in beginsel geldt dan is gebleken. Het onderwerp lijkt evenwel niet echt te leven onder de Nederlandse bevolking. Vanwege de inconsistenties in de beantwoording van de gestelde vragen wegen de uitkomsten van de enquête voor de regering niet te zwaar. Ik ga op de NIPO-enquête hieronder nog nader in.

Koude uitsluiting

De leden van de VVD-fractie merken op dat de regering stelt dat zij het een positieve ontwikkeling vindt als in het merendeel van de huwelijken niet wordt gekozen voor huwelijkse voorwaarden. Wellicht doelen deze leden op het opgemerkte op blz. 8 van de nota naar aanleiding van het verslag. Daar staat dat de hoop erop is gericht dat de moderniseringsslag die nu wordt gemaakt, ertoe leidt dat de noodzaak van en wens tot het maken van huwelijkse voorwaarden in ieder geval niet toeneemt of zelfs afneemt. Daarmee is niet beoogd een voorkeur voor welk huwelijksgoederenregime dan ook aan te geven. Beoogd is slechts aan te geven dat getracht wordt om het huwelijksgoederenregime dat geldt als geen huwelijkse voorwaarden worden gemaakt, te laten aansluiten bij hetgeen in Nederland min of meer verwacht wordt. Dat ligt ook uit oogpunt van beheersing of zelfs verlichting van de lasten voor de burger in de rede. De vrijheid om te kiezen voor een ander huwelijksgoederenregime laat de regering volledig in stand. Zij wil daaraan ook niet tornen.

De verwachting wordt niet gedeeld dat de voorgestelde regeling de burger op hoge kosten jaagt dan wel veel extra administratieve verplichtingen oplegt. Ik zal dat hieronder in reactie op specifieke vragen van de leden van de VVD-fractie op dit punt verduidelijken. Echtgenoten behoeven hun privé-vermogens niet te administreren als zij dat niet willen. Dat heeft tot effect dat bij ontbinding van het huwelijk in feite grotendeels hetzelfde huwelijksvermogensregime geldt als onder de huidige wet geldt. Echtgenoten krijgen de mogelijkheid om privé-vermogen privé te houden. Voor het benutten van die mogelijkheid zullen zij inderdaad iets moeten doen, maar daartoe bestaat generlei verplichting. De vrijheid voor echtgenoten in het basis-huwelijksgoederenregime neemt alleen maar toe.

De keuze voor een beperkte(re) gemeenschap van goederen

De leden van de VVD-fractie zijn niet overtuigd door de beantwoording van hun vraag of het voorgestelde regime niet tot meer juridisering zou leiden en tot meer procedures. Deze leden vrezen dat de aard van het regime dat wordt voorgesteld haast automatisch leidt tot veel extra discussie over omvang en aard van vermogensbestanddelen, daar waar in

de praktijk de administratie daarover van gehuwde partners zonder huwelijkse voorwaarden nagenoeg ontbreekt of althans gebrekkig is. Daarbij wijzen deze leden erop dat huwelijken niet alleen door echtscheiding worden ontbonden, maar ook door overlijden, terwijl ook nog voorafgaand aan het huwelijk gemeenschappelijk vermogen kan zijn gevormd in een samenlevingsgemeenschap. Niet alleen bij echtscheidingen, maar ook bij de afwikkeling van nalatenschappen vrezende leden veel extra werk.

Graag ga ik hierop in. Voorafgaand merk ik op dat ik met de uitlating aan het slot van een antwoord op een vraag van de leden van de VVD-fractie in de nota naar aanleiding van het verslag dat «wie ruzie zoekt, altijd wel een stok vindt om mee te slaan», niet beoogd heb om de door de leden van de VVD-fractie aangesneden problematiek te bagatelliseren. Kern van mijn betoog is geweest dat de voorgestelde wijzigingen in het basis-huwelijksgoederenregime uitgaan van een grotere eigen verantwoordelijkheid van de echtgenoten voor hun eigen vermogens. Maken zij die niet waar of wensen zij die niet waar te maken, dan trekt de gemeenschap van goederen het vermeende privé-vermogen aan zich. Alleen als echtgenoten in geval van geschil kunnen aantonen dat een goed hun in privé toebehoort, is dat goed uitgezonderd van de gemeenschap. In alle andere gevallen behoort het daartoe (artikel 94, zevende lid). Het heeft dan ook geen zin om procedures te voeren over de vraag of een goed tot het privé-vermogen van een der echtgenoten behoort als niet aangetoond kan worden dat dat goed daartoe behoort. Er zouden procedures gevoerd kunnen worden, indien er enig bewijs is voor de stelling dat een goed tot het privé-vermogen behoort, maar er ook twijfel is. Gelet op de kosten die procederen met zich brengt, is ook dat alleen zinvol als de waarde van het goed ertoe doet. Juist de bewijsregel van artikel 94, zevende lid, voorkomt procedures. Nu uitsluitingsclausules al sedert tientallen jaren vrijwel standaard in testamenten zijn opgenomen en al vele nalatenschappen op basis van dergelijke testamenten zijn verdeeld, waardoor nagelaten goederen buiten de gemeenschap zijn verkregen, maar er tot nu toe, voor zover bekend, hierover weinig geprocedeerd is, verwacht ik niet dat om deze reden het aantal procedures aanmerkelijk zal toenemen. Daarbij moet bedacht worden dat de tweede nota van wijziging tot gevolg heeft dan aanbreng ten huwelijk evenals thans wel zal behoren tot de huwelijksgemeenschap, inclusief het door de leden van de VVD-fractie genoemde gemeenschappelijk vermogen dat voorafgaand aan het huwelijk kan zijn gevormd in een samenlevingsgemeenschap. Niet alleen betekent dit dat er lang niet altijd sprake zal zijn van gescheiden vermogens, maar ook zal in het geval voorhuwelijks vermogen wel privé gehouden wordt daarvan moeten blijken uit de huwelijkse voorwaarden of de staat van aanbreng.

De leden van de VVD-fractie vragen voorts hoe de regering het risico inschat dat echtgenoten gezamenlijk verklaren dat een bepaald vermogensbestanddeel aan het ene of andere vermogen toebehoort met het oog op te behalen fiscaal voordeel. De leden van de VVD-fractie geven niet aan om welk fiscaal voordeel het zou gaan. In successierechtelijk opzicht zou het wellicht kunnen gaan om een vrij omvangrijke vermogensverschuiving (namelijk groter dan de vrijstelling voor een echtgenoot) van de ene naar de andere echtgenoot in de verwachting dat de ene echtgenoot als eerste zal overlijden. Het verschoven vermogen behoort dan niet tot de ontbonden huwelijksgoederengemeenschap, laat staan tot de nalatenschap. Omdat een dergelijke onderhandse verschuiving argwaan zal wekken, ligt het in een dergelijk geval veel meer voor de hand dat huwelijkse voorwaarden worden gemaakt, hetgeen tot de mogelijkheden behoort en ook in fiscale zin niet als een schenking wordt beschouwd. Ik zie in dat opzicht niet onmiddellijk een probleem. Ook ter zake van overdrachtsbelasting zie ik niet direct een probleem omdat bij een verde-

ling van een huwelijksgoederengemeenschap er vrijstelling van overdrachtsbelasting bestaat, als ten gevolge van de verdeling levering dient plaats te vinden. Ook hier geldt dat nu aanbreng ten huwelijk alsnog tot de gemeenschap zal (blijven) behoren, minder ruimte bestaat voor eventuele chicanes, terwijl ook de thans voorgestelde bewijsregel van artikel 96, vijfde lid, de echtgenoten beperkt in hun mogelijkheden om goederen zonder bewijs voor privé-goederen te laten doorgaan.

Als een van de echtgenoten na scheiding moet terugvallen op de bijstand, terwijl de verdeling van de boedel nog niet heeft plaatsgevonden, maar er wel een positieve opbrengst van die verdeling te verwachten is, zal de bijstand in de vorm van leenbijstand kunnen worden verstrekt. Deze dient terugbetaald te worden, zodra de verdeling heeft plaatsgevonden en er vermogen toegedeeld is. Ter zake van het verhaal merk ik op dat de op 1 januari 2004 in werking getreden Wet werk en bijstand uitgaat van een discretionaire bevoegdheid van gemeenten tot verhaal, terwijl het voor-nemen is om het verhaal geheel af te schaffen. Verhaal vindt bovendien plaats ter zake van de onderhoudsplicht die niet of niet volledig wordt nagekomen, niet ter zake van vermogen dat de echtgenoot die bijstand heeft, toekomt. In dat geval gaat het om terugvordering van de echtgenoot die de bijstand heeft genoten. De regering acht de kans dat de schatkist wordt benadeeld door de complexiteit van het voorgestelde regime niet groter of kleiner dan deze thans is.

Voorts vragen de leden van de VVD-fractie hoe het uitgangspunt dat de bewijslast in dit opzicht vooral bij de burger ligt, zich verhoudt tot het hoofdlijnenakkoord waarin juist een forse reductie van de administratieve lasten uitgangspunt is. De hier bedoelde reductie van administratieve lasten betreft die van het bedrijfsleven ten gevolge van informatieplichten die de overheid het bedrijfsleven oplegt. Ook Actal richt zich op de administratieve lasten voor het bedrijfsleven. Daarom gaat het hier niet. Actal heeft het desbetreffende wetsvoorstel dan ook niet getoetst en ook niet verzocht dit wetsvoorstel te mogen toetsen. Tot de vermogensbestanddelen kan een eenmanszaak behoren, of een aandeel in een vennootschap onder firma dan wel kunnen aandelen in een naamloze of besloten vennootschap behoren. Ook dan gaat het bij de verdeling van de gemeenschap na scheiding dan wel na overlijden over de verhouding tussen burgers onderling. Indien een echtgenoot die een eenmanszaak drijft dan wel daarin meewerkt, ter gelegenheid van de echtscheiding bestrijdt dat de zaak tot het gemeenschapsvermogen behoort, zal hij dat tegenover de andere echtgenoot hebben aan te tonen. Het gaat ook in dat geval niet om een last die door de overheid op het bedrijfsleven wordt gelegd, maar om de verhouding tussen de echtgenoten onderling. Naar huidig recht kan een dergelijke procedure zich overigens evengoed voordoen. Dat neemt niet weg dat niet onnodig meer lasten op de burger gelegd dienen te worden. De regering is van oordeel dat daarvan in dit geval niet gesproken kan worden. In elk geval zal de bewijsregel van artikel 94, zevende lid, procedures tussen echtgenoten kunnen voorkomen.

Inderdaad zal in het kader van een scheiding de ene partner moeilijker toegang hebben tot de gegevens die zich in de woning van de andere partner bevinden. Dit is een praktisch probleem dat zich ook thans voordoet. Zolang de echtscheiding nog niet is ingeschreven in de registers van de burgerlijke stand, geldt het voorgestelde artikel 83, waarin een inlichtingenplicht van echtgenoten jegens elkaar is vastgelegd. Indien nodig, kan die plicht in de loop van de echtscheidingsprocedure in stelling worden gebracht.

Op de opmerkingen en vragen van de leden van de VVD-fractie betreffende de uitwerking in de praktijk van de schuldenregeling van artikel 96, derde lid, waaronder de vraag om een rekenvoorbeeld ter zake van een meervoudig beslag op goederen van de gemeenschap voor verschillende soorten schulden, meen ik thans niet te hoeven ingaan, nu artikel 96, derde lid, in de tweede nota van wijziging is teruggenomen.

De leden van de VVD-fractie stelden een vraag over blz. 11 van de nota naar aanleiding van het verslag met betrekking tot o.m. artikel 456 Rv. Ik ben daarop ingegaan bij de beantwoording van een soortgelijke vraag hiervoor van de leden van de PvdA-fractie. Ten slotte vroegen deze leden of er bereidheid bestaat om voor kleine geschillen de drempel van artikel 456 Rv te verlagen en te bepalen dat deze geschillen tot een bedrag van € 5000,= tot de bevoegdheid van de kantonrechter behoren. Voorts vroegen deze leden of artikel 93, onder b, Rv deze ruimte reeds biedt. Deze laatste vraag beantwoord ik ontkennend. Het gaat hier immers om een vordering die strekt tot het handhaven van de goederenrechtelijke aanspraak van een echtgenoot op een bepaald goed, niet om een geldvordering van vooralsnog onbepaalde hoogte die aan de hand van de waarde van het betrokken goed alsnog op een bepaald geldsbedrag kan worden gesteld. Voorts herinner ik eraan dat bij de behandeling van het op 1 januari 2002 ingevoerde nieuwe burgerlijk procesrecht is gesproken over de procesvertegenwoordiging in executiegeschillen. Toen heeft mijn ambtsvoorganger aangekondigd deze kwestie nader te zullen bezien ter gelegenheid van de afschaffing van het procureaat dan wel de fundamentele herbezinning op het burgerlijk procesrecht (zie de nota naar aanleiding van het verslag, Kamerstukken II 1999–2000, 26 855, nr. 5, blz. 75). Voor een afzonderlijke regeling op dit punt zie ik in het kader van dit wetsvoorstel – zeker nu artikel 96, derde lid, wordt teruggenomen – geen aanleiding.

Advisering

De leden van de VVD-fractie vragen of de regering kan toelichten waarom er geen brief aan de Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders van af kon, terwijl er zoveel tijd is besteed aan het consulteren door een van de mede-opstellers van het onderhavige wetsvoorstel van allerlei organisaties. De leden van de VVD-fractie noemen zelfs complete ringvergaderingen van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB). Het spijt mij als kennelijk het misverstand is gewekt dat er «geen brief van af kon aan de KBvG», anders dan aan andere organisaties. Deze brieven zijn overigens uitgegaan van het ministerie van Justitie. Er is in de inderdaad uitgebreide consultatieronde niet onmiddellijk gedacht aan consultatie van de KBvG, terwijl omgekeerd ook de KBvG het ministerie hierover niet heeft benaderd. Dat de leden van de VVD-fractie herhaald wijzen op de positie van de KBvG scherpt het ministerie in om bij komende gelegenheden dat over een wetsvoorstel organisaties geconsulteerd worden, in voorkomende gevallen ook de KBvG te betrekken. De praktische inbreng van deze organisatie kan bijdragen aan de kwaliteit van de wetgeving. De waarde van de inbreng van de KBvG bij dit wetsvoorstel moge blijken uit de omstandigheid dat de door haar gewraakte regeling van artikel 96, derde lid, is teruggenomen. Voorts is inmiddels bij de formulering van het gewijzigde artikel 102 geprofiteerd van nadere opmerkingen vanuit de KBvG.

Artikelsgewijs

De leden van de VVD-fractie vragen of een aanwijzing door de andere echtgenoot van voldoende privé-goederen van de ene echtgenoot, tevens schuldenaar, om tot verhaal te kunnen dienen voor een privé-schuld die

door de ene echtgenoot is aangegaan, tot gevolg heeft dat een crediteur geen beslag (meer) mag leggen of een dergelijk beslag moet opheffen. Het gaat hier om een beslag op gemeenschapsgoederen tot bewaring van het recht van de schuldeiser dan wel een executoriaal beslag, als er een executoriale titel is. Het gaat hier bovendien om een situatie die zich onder het huidige recht ook al kan voordoen (artikel 96, eerste lid; naar nieuw recht is dit artikel 96, tweede lid). In het algemeen zal een schuldeiser niet weten of een goed dat hij wil uitwinnen voor zijn vordering een gemeenschapsgoed is dan wel een privé-goed. Dat weten vooral de echtgenoten. Er mag dan ook vanuit gegaan worden dat een gelegd beslag gehandhaafd kan worden, maar dat de andere echtgenoot, niet-schuldenaar, opheffing daarvan kan vorderen onder aanwijzing van privé-goederen die voldoende verhaal bieden (vergelijk ook het voorgestelde artikel 96, vijfde lid). Summierlijk beoordeeld zal dan moeten worden of deze goederen inderdaad voldoende verhaal kunnen bieden. Overigens kan de voorzieningenrechter in plaats van opheffing van het beslag ook opschorting van de executie gelasten totdat duidelijkheid bestaat over de vraag in hoeverre de beslaglegger uit de aangewezen goederen kan worden bevredigd. Het door deze leden genoemde artikel 102, dat bij de tweede nota van wijziging in gewijzigde vorm terugkeert, heeft hier overigens geen betekenis. Artikel 102 ziet immers op gemeenschapsschulden en niet op de hier aan de orde zijnde vraag van verhaal van privé-schulden.

De leden van de VVD-fractie wijzen er vervolgens op dat echtelieden een privé-vermogen ten huwelijk kunnen aanbrengen en dat dat privé-vermogen kan aanwassen door bijvoorbeeld testamentaire verkrijgingen en giften. Indien met privé-vermogen een schuld van de gemeenschap wordt voldaan, ontstaat een vergoedingsrecht jegens de gemeenschap. De leden van de VVD-fractie vragen of de schuldenaren (dat zijn dan de echtgenoten) verhaal zullen proberen te frustreren door voordien het vergoedingsrecht te effectueren, waardoor de omvang van de gemeenschap vermindert ten bate van het privé-vermogen van de echtgenoot die uit zijn privé-vermogen de gemeenschap heeft «gespekt».

Graag ga ik hierop in, alsook op de opmerkingen van Vegter in WPNR 2003, nr. 6545, blz. 646–647. Vegter merkt terecht op dat de recompense, het vergoedingsrecht van de niet-schuldenmakende echtgenoot die uit zijn privé-vermogen de schuld van de wel-schuldenmakende echtgenoot voldoet, de benadeling van eerstgenoemde echtgenoot ongedaan maakt. De recompense staat dan ook op één lijn met andere vorderingen van schuldeisers op de gemeenschap. Voor het verdere betoog maak ik gebruik van het voorbeeld dat Vegter op blz. 646 van zijn artikel behandelt. Echtgenoot A heeft een privé-vermogen van 100. Echtgenoot B heeft geen privé-vermogen. Het gemeenschapsvermogen is 200. Een schuldeiser van echtgenoot B met een vordering van 10 verhaalt zich op het gemeenschapsvermogen. Ik ga er eerst vanuit dat het gaat om een schuld die B is aangegaan en waarvoor B aansprakelijk is. De schuld behoort tot de gemeenschap (zij betreft bijvoorbeeld de aankoop van een nieuwe zeilboot ten behoeve van het gezin). Deze schuld, die niet is aangegaan ten behoeve van de gewone gang van de huishouding, zodat beide echtgenoten daarvoor niet voor het geheel aansprakelijk zijn, kan op de gemeenschap worden verhaald. Immers B is met zijn gehele vermogen aansprakelijk voor de schulden die hij is aangegaan. Dat vermogen is ook het gemeenschapsvermogen. Tot zover is er niets bijzonders. Als deze gemeenschapsschuld, waarvoor A niet aansprakelijk is (hij is de schuld niet aangegaan) voldaan wordt uit A's privé-vermogen, dan heeft A recht op vergoeding uit de gemeenschap ten bedrage van 10. Dat is niet meer dan redelijk en dan ook als zodanig bepaald naar huidig en toekomstig recht (artikel 95, tweede lid, resp. artikel 96, derde lid).

In het voorbeeld van Vegter is de schuld die B is aangegaan een privé-schuld en geen gemeenschapsschuld. De privé-schuld, waarvoor B aansprakelijk is met zijn gehele vermogen, dus ook met het gemeenschapsvermogen, wordt verhaald op de gemeenschap. B heeft geen privé-vermogen, waarop verhaal zou kunnen plaatsvinden. Er wordt een goed uitgewonnen, waarvan de executie-opbrengst 20 is. De privé-schuldeiser kan dan geheel worden voldaan. De andere helft van de executie-opbrengst zou op grond van het voorgestelde, maar bij de tweede nota van wijziging teruggenomen, artikel 96, derde lid, toekomen aan A. In dat geval zou daarnaast niet ook nog eens een vergoedingsrecht uit artikel 96, vijfde lid, ontstaan. Voor vergoeding zou immers slechts aanleiding zijn als artikel 96, derde lid, geen of onvoldoende toepassing krijgt. Hoe dat zij, nu artikel 96, derde lid, is teruggenomen, is de verhouding tussen die bepaling en de vergoedingsregeling niet meer van belang.

De leden van de VVD-fractie merken op dat veel crediteuren van echtgenoten zich nu en straks «indekken» door hoofdelijke aansprakelijkheid te bedingen, maar dat bij verbintenissen uit de wet geen hoofdelijkheid bestaat. Als voorbeeld worden genoemd schuldeisers uit onrechtmatige daad (slachtoffers) en zorgverzekeraars die nominale ziekenfondspremies invorderen. De leden van de VVD-fractie vragen of de minister bereid is om deze schuldeisers een betere positie te bieden na ontbinding van het huwelijk. Deze leden wijzen in dit verband ook op artikel 85. Wat artikel 85 betreft, daar gaat het om de hoofdelijke aansprakelijkheid voor schulden aangegaan ten behoeve van de gewone gang van de huishouding. Het is goed te verdedigen dat nominale ziekenfondspremies ten behoeve van het gezin gerekend worden tot de kosten van de gewone gang van de huishouding. In dat geval bestaat een aansprakelijkheid voor het geheel van beide echtgenoten voor deze premies, indien met althans aanneemt dat de in artikel 5, eerste lid, Ziekenfondswet geregelde aanmelding bij een ziekenfonds gelijk staat aan het aangaan van de verplichting tot het voldoen van de premies. Duidelijker zal dit het geval zijn onder de komende Zorgverzekeringswet, die uitgaat van privaatrechtelijke verzekeringsovereenkomsten. Ten aanzien van vorderingen uit onrechtmatige daad ligt dit anders. Lang niet altijd zal het in deze gevallen gaan om een gemeenschapsschuld. Vaak zal het gaan om een uit de wet voortvloeiende schuld die in de verhouding van echtgenoten onderling als privé-schuld moet worden aangemerkt. Zij «behoort» bij de desbetreffende echtgenoot. Een wettelijke regeling die voor de situatie na ontbinding van het huwelijk zou voorzien in een hoofdelijke aansprakelijkheid voor deze schulden, betekent dat na ontbinding van het huwelijk deze schuld ook op het privé-vermogen van de andere echtgenoot (die met die schuld niets te maken hoeft te hebben) zou kunnen worden verhaald. Ik ben van oordeel dat een dergelijke regeling, die ook het huidige recht niet kent, onevenwichtig is en ben daarvan dan ook geen voorstander. Voor schulden uit onrechtmatige daad die wel als gemeenschapsschuld zijn te beschouwen, is van belang dat ingevolge de tweede nota van wijziging artikel 102 in gewijzigde vorm zal worden gehandhaafd, zodat de niet-aansprakelijke echtgenoot na ontbinding van de huwelijksgemeenschap met zijn tot de gemeenschap behorende of daaruit afkomstige goederen jegens de gelaedeerde hoofdelijk aansprakelijk is.

De leden van de VVD-fractie brengen vervolgens art. 7:447 BW naar voren. Ook daar zou volgens deze leden hoofdelijke aansprakelijkheid voor de regresvordering van de minderjarige van 16 jaar of ouder jegens zijn ouders na ontbinding van de huwelijksgemeenschap op zijn plaats zijn. Het gaat hier om de geneeskundige behandelingsovereenkomst die de minderjarige van 16 jaar of ouder zelf is aangegaan. Voor de verbintenis tot betaling van de kosten voortvloeiende uit deze overeenkomst, is hij aansprakelijk, echter onverminderd de verplichting van de ouders tot

voorziening in de kosten van verzorging en opvoeding. Voorzover de medische behandeling tot de kosten van verzorging en opvoeding gerekend kan worden (dat hoeft niet steeds het geval te zijn; gedacht kan worden aan een niet-noodzakelijke behandeling tot verfraaiing van het uiterlijk), valt te bedenken dat op elk van de ouders een eigen verplichting rust om daarin te voorzien, zodat na ontbinding elk der ouders in elk geval voor zijn deel (artikel 397, tweede lid) uit eigen hoofde aansprakelijk blijft.

Overig

Voor het artikel in WPNR 2003, 6545 van de hoogleraren Van der Burght, Luijten en Meijer (blz. 649–657) legt naar het oordeel van de leden van de VVD-fractie de vinger op een aantal zere wonden in de praktijk. Deze leden doelen vooral op het versneld leeglopen van de huwelijksgoederengemeenschap door de noodzaak om privé-schulden voor een tweemaal zo hoog bedrag te executeren. Op een aantal kwesties die in par. 7.1 van het genoemde artikel aan de orde worden gesteld, is ingegaan in de nota naar aanleiding van het verslag, waar naar aanleiding van een vraag van de leden van de SGP-fractie het gehele artikel besproken is (blz. 4 tot en met 7). Ter zake van het door de leden van de VVD-fractie genoemde punt zij opgemerkt dat de nieuwe regel dat het verhaal op de gemeenschap voor een niet tot de gemeenschap behorende schuld van een der echtgenoten beperkt is tot de helft van de opbrengst van het uitgewonnen goed, bij de tweede nota van wijziging is teruggenomen.

Vragen en opmerkingen van de leden van de SGP-fractie

Algemeen

Ik betreur het dat de leden van de SGP-fractie ook na kennisneming van de nota naar aanleiding van het verslag grote moeite houden met de keuze om de algehele gemeenschap van goederen door een wettelijk stelsel van beperkte gemeenschap te vervangen. Zij vermoeden dat de wijzigingen ten opzichte van het concept-wetsvoorstel voortvloeiën uit de conclusies die de regering heeft getrokken uit de NIPO-enquête. Deze leden vroegen mij in te gaan op de (meerderheidsopvatting) van gehuwden en niet-gehuwden ten aanzien van de vraag of vóór en tijdens het huwelijk verworven vermogen wel of niet gemeenschappelijk eigendom van de echtgenoten dient te zijn.

Graag neem ik eerst een misverstand weg omtrent de betekenis die de regering hecht aan de NIPO-enquête en omtrent de wijzigingen die hebben plaatsgevonden ter gelegenheid van het nader rapport aan de Koningin naar aanleiding van het advies van de Raad van State. Naar ik veronderstel doelen de leden van de SGP-fractie met de term concept-wetsvoorstel op het wetsvoorstel, zoals dat voor advies aan de Raad van State is aangeboden. De regering hecht geen grote waarde aan de uitkomsten van de NIPO-enquête. Grote lijn van deze enquête was immers dat de Nederlandse bevolking weliswaar op de hoogte is van de inhoud van het huidige hoofdstelsel, maar daaruit niet de passende consequenties trekt. Zoals in de nota naar aanleiding van het verslag (blz. 3) is opgemerkt, redeneert men naar zichzelf toe. Goederen worden immers door zowel gehuwden als samenwonenden als alleenstaanden vaker als gemeenschappelijk beschouwd dan schulden. Er zijn veel meer inconsistenties in de beantwoording van vragen. Zo vond 55% van de ondervraagden dat geërfde familiestukken moeten blijven van degene die ze geërfd heeft bij het aangaan van het huwelijk. Verder vond 58% van de ondervraagden dat familiestukken die tijdens huwelijk zijn geërfd van de echtgenoten samen zijn. Eveneens 58% van de ondervraagden was tegen verdeling van door de erflater geërfde familiestukken bij overlijden en maar liefst 85% van de

ondervraagden tegen het verdelen van door de langstlevende geërfde familiestukken. Tenslotte was 75% van de ondervraagden tegen het verdelen bij familiestukken bij scheiding. Deze uitkomsten zijn allemaal niet erg goed met elkaar te rijmen.

Toen de beslissing tot het houden van een dergelijke enquête werd genomen, werd verondersteld dat de Nederlandse bevolking zich iets meer gelegen zou laten liggen aan het vermogensregime dat binnen huwelijk in beginsel geldt dan is gebleken. Het onderwerp leeft niet echt onder de Nederlandse bevolking. Vanwege de inconsistenties in de beantwoording van de gestelde vragen wegen de uitkomsten van de enquête voor de regering niet zwaar. In deze enquête zijn geen vragen gesteld over het al dan niet tot de gemeenschap laten horen van de aanbrengh. Juist in dat opzicht verschilt het voor advies aan de Raad van State aangeboden wetsvoorstel van het ingediende wetsvoorstel. Wat de erfrechtelijke verkrijgingen en schenkingen betreft vindt bijna de helft van de bevolking dat hetgeen door een van beiden is geërfd buiten de gemeenschap moet blijven. Overigens hebben gehuwden over het algemeen een traditionelere instelling ten opzichte van vragen naar het gemeenschappelijk bezit van goederen en naar «gemeenschappelijke» schulden dan samenwonenden en alleenstaanden.

De belangrijkste wijziging in het wetsvoorstel, zoals dat voor advies aan de Raad van State is aangeboden, betreft het buiten de gemeenschap laten van de aanbrengh. In het wetsvoorstel, zoals dat voor advies aan de Raad van State is aangeboden, maakte de aanbrengh deel uit van de gemeenschap. Ter gelegenheid van het nader rapport is dat gewijzigd. Reden daarvan is dat intussen een laatste concept van het wetsvoorstel uitgebreid binnen het notariaat in ringvergaderingen was besproken. Deze consultatie heeft op verzoek van de Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (KNB) plaatsgevonden aan de hand van door de KNB opgestelde vragen. Deze vragen hadden onder andere betrekking op de aanbrengh. Op het punt van de aanbrengh was de overgrote meerderheid van (kandidaat-)notarissen van oordeel dat deze geen deel zou dienen uit te maken van de gemeenschap. Aangezien het notariaat bij uitstek deskundig is op dit terrein en daarmee veel ervaring heeft, is om die reden ter gelegenheid van het nader rapport wat de aanbrengh betreft een andere lijn gevolgd dan oorspronkelijk voorgesteld. Zoals hiervoor reeds verscheidene malen aan de orde kwam, is in de tweede nota van wijziging alsnog bepaald dat aanbrengh ten huwelijk wel zal behoren tot de wettelijke gemeenschap van goederen. Ik ga ervan uit dat deze wijziging door de leden van de SGP-fractie zal worden verwelkomd.

Overigens was in het concept-wetsvoorstel al voorgesteld dat hetgeen krachtens erfopvolging of gift wordt verkregen, niet in de gemeenschap zou vallen. Ook bij dit voorstel hebben de uitkomsten van de enquête geen bijzondere rol gespeeld.

Op de vraag van de leden van de SGP-fractie naar het bijhouden van een administratie van, in het bijzonder, privé-vermogens door echtgenoten ben ik hierboven reeds ingegaan. Graag verwijs ik daarnaar.

De leden van de SGP-fractie vroegen te verduidelijken wat geldt ten aanzien van de besteding van vóórhuwelijks vermogen, als dat is gebruikt ten gunste van de gemeenschap of is gebruikt ten behoeve van de andere echtgenoot, bijvoorbeeld ter aflossing van gemeenschapsschulden. Zij vragen onder meer of dit niet tot ingewikkelde berekeningen zal kunnen leiden. Op dit punt meen ik te kunnen volstaan met erop te wijzen dat aanbrengh ten huwelijk door de tweede nota van wijziging niet buiten de wettelijke huwelijksgemeenschap zal vallen. De vraag wat er heeft te

gelden indien voorhuwelijks vermogen is gebruikt ten gunste van de
gemeenschap of het vermogen van de andere echtgenoot, behoeft
daarmee naar ik aanneem geen beantwoording meer.

De Minister van Justitie,
J. P. H. Donner